

Odnos stilova privrženosti, ljubomore, negativnih ponašanja na društvenim mrežama i zadovoljstva romantičnim odnosom među mladima

Kovačević, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:053112>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Odnos privrženosti, ljubomore, negativnih ponašanja na društvenim mrežama i zadovoljstva romantičnim odnosom među mladima

Diplomski rad

Ana Kovačević

Mentor: doc. dr. sc. Jasmina Tomašić Humer

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Diplomski studij psihologije

Ana Kovačević

Odnos privrženosti, ljubomore, negativnih ponašanja na društvenim mrežama i zadovoljstva romantičnim odnosom među mladima

Diplomski rad

Područje društvenih znanosti, polje psihologija, grana socijalna psihologija

Mentor: doc. dr. sc. Jasmina Tomašić Humer

Osijek, 2021.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

Mia Korečević, 0122220688
ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

Uvod.....	1
Zadovoljstvo odnosom	1
Privrženost.....	2
Ljubomora	4
Interpersonalni nadzor na društvenim mrežama	6
Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	8
Cilj.....	8
Problemi	8
Hipoteze	8
Metoda	9
Sudionici.....	9
Instrumenti	9
Postupak	11
Rezultati	12
Rasprava.....	20
Ograničenja, implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja	27
Zaključak.....	28
Literatura.....	29

Odnos privrženosti, ljubomore, negativnih ponašanja na društvenim mrežama i zadovoljstva romantičnim odnosom među mladima

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos dimenzija privrženosti (izbjegavajuća i anksiozna), dimenzija ljubomore (kognitivna, ponašajna i emocionalna), interpersonalnog nadzora na društvenim mrežama i zadovoljstva romantičnim odnosom. Također se željela ispitati mogućnost predviđanja zadovoljstva vezom na temelju dimenzija privrženosti, dimenzija ljubomore te interpersonalnog nadzora. U istraživanju je sudjelovalo ukupno $N = 387$ sudionika (158 žena i 229 muškaraca) u dobi od 18 do 30 godina koji su trenutno u romantičnom odnosu. Sudionici su ispunjavali Sociodemografski upitnik konstruiran za potrebe ovoga istraživanja, Inventar iskustava u bliskim vezama – skraćena verzija (Fraley, Waller i Brennan, 2000; Kamenov i Jelić, 2003), Skalu interpersonalnog elektronskog nadzora (Tokunaga, 2011), Multidimenzionalnu skalu ljubomore – kratka forma (Elphinston, Feeney i Noller, 2011) te Upitnik procjene zadovoljstva vezom (Hendrick, 1988). Rezultati korelacijske analize pokazali su da postoji značajna povezanost između zadovoljstva vezom i obje dimenzije nesigurne privrženosti te kognitivne i ponašajne ljubomore. Emocionalna ljubomora i zadovoljstvo odnosom su u pozitivnoj korelaciji. Utvrđena je pozitivna korelacija između interpersonalnog nadzora i svih dimenzija ljubomore te negativna između nadzora i zadovoljstva odnosom. Provedena hijerarhijska regresijska analiza pokazala je da su dimenzija izbjegavajuće privrženosti te kognitivna i ponašajna dimenzija ljubomore značajni negativni prediktori zadovoljstva odnosom. Konačno, opisani su dobiveni nalazi, ograničenja istraživanja te prijedlozi za buduća istraživanja.

Ključne riječi: zadovoljstvo ljubavnom vezom, privrženost, ljubomora, interpersonalni nadzor

Relationship between attachment, jealousy, negative behaviours on social media sites and relationship satisfaction among young people

The aim of this study was to examine relations between attachment dimensions (avoidance and anxiety), jealousy dimensions (cognitive, emotional and behavioural), interpersonal surveillance and relationship satisfaction. We also wanted to investigate the possibility of predicting relationship satisfaction based on attachment dimensions, jealousy dimensions and interpersonal surveillance. A total of $N = 387$ participants (158 female, 229 male) between ages of 19 to 30 who are in a romantic relationship completed Sociodemographic questionnaire that was designed for the purpose of this research, Experiences in Close Relationships Scale – Revised (Fraley, Waller and Brennan, 2000; Kamenov and Jelić, 2003), Interpersonal Electronic Surveillance Scale (Tokunaga, 2011), The Short Form of the Multidimensional Jealousy Scale (Elphinston, Feeney and Noller, 2011) and Relationship Assessment Scale (Hendrick, 1988). Correlation analysis was conducted to establish relationship between relationship satisfaction and both (avoidance and anxiety) attachment dimensions, jealousy dimensions and interpersonal surveillance. The results showed that relationship satisfaction was negatively related to insecure attachment, cognitive and behavioural jealousy and interpersonal surveillance. The emotional jealousy was positively related to relationship satisfaction. Also, all three jealousy dimensions were positively correlated to interpersonal dimension. Furthermore, regression analysis has shown that avoidance attachment dimension, cognitive and behavioural jealousy negatively predicted relationship satisfaction. Finally, findings of this research are further explained, as well as limitations and recommendations for future studies.

Keywords: relationship satisfaction, attachment, jealousy, interpersonal surveillance

Uvod

Zadovoljstvo odnosom

Ljubav je jedna od najintenzivnijih ljudskih emocija te zasigurno ona za čijim su objašnjenjem znanstvenici, književnici, psiholozi te drugi kroz povijest najviše tragali. Iako postoje različite vrste ljubavi, oblik prisnog odnosa od najveće važnosti za mnoge mlade odrasle jest onaj koji se naziva ljubavnim odnosom (Schaie i Willis, 2001).

Sternberg i suradnici (1984; prema Acker i Davis, 1992) ljubav su opisali pomoću Trodijelne teorije ljubavi prema kojoj se ona sastoji od 3 temeljne sastavnice: bliskosti, strasti i odanosti. Bliskost se odnosi na osjećaj intimnosti i povezanosti s partnerom. Strast je motivacijska komponenta koja se odnosi na želju za romantikom, tjelesnu privlačnost i spolnu želju dok odanost uključuje namjeran izbor koji se sastoji od dvije odluke: početne odluke da se voli druga osoba i dugoročno obvezivanje na održavanje te ljubavi. Budući da svi ljubavni odnosi imaju svoje uspone i padove, komponenta odluke ponekad je jedino ili gotovo jedino što održava odnos na životu (Schaie i Willis, 2001). Da bi ostvarili potrebe za bliskosti i strasti, ljudi traže odgovarajućeg romantičnog partnera. Pod romantičnim odnosima obično se podrazumijeva uzajamno prihvaćena te česta i dobrovoljna interakcija. Za razliku od drugih interpersonalnih odnosa, romantični obično uključuju jači intenzitet te ih obilježavaju češća iskazivanja ljubavi i trenutna ili očekivana seksualna ponašanja (Furman i Collins, 2007).

Teorija socijalne razmjene pruža čvrstu okosnicu za razumijevanje odraslih romantičnih veza. Utemeljena je na odnosu između nagrade koju partneri dobiju u dijadi i cijene koju daju da bi se taj odnos održao. Razne nagrade (npr. strastvena ljubav, emocionalna potpora, osjećaj zaštićenosti, seksualno zadovoljstvo i sl.) posljedica su održavanja odnosa, dok je cijena uloženo vrijeme i trud, kompromisi, psihološka patnja zbog sukoba s partnerom i slično. Temeljna pretpostavka ove teorije jest da će se veza održati i partnerski odnos vjerojatno razvijati ako partneri smatraju da je ono što dobiju veće od onog što su uložili u odnos (nagrada veća od cijene). U suprotnom se javlja kriza i sama budućnost njihova odnosa je neizvjesna (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Prema Keizeru (2014), zadovoljstvo romantičnim odnosom jest subjektivna evaluacija romantičnog odnosa koja se temelji na vlastitom iskustvu, mišljenju i doživljaju same veze koje ne mora biti jednako za oba partnera. Mnoga istraživanja navode kako zdravi ljubavni odnosi u kojima pojedinci navode visoko zadovoljstvo istim, povećavaju psihološku dobrobit te su povezani s boljim fizičkim i mentalnim zdravljem (Baumeister i Leary, 1995; Guerrero,

Andersen i Afifi, 2017; Uysal, 2016). Također, ljudi kod kojih je zadovoljen osjećaj povezanosti s partnerom bolje funkcioniraju, otporniji su na stresne situacije te općenito imaju manje psihičkih poteškoća (Reeve, 2010). U usporedbi sa zadovoljnim parovima, nezadovoljni partneri pokazuju niz disfunkcionalnih ponašanja, uključujući učestalija kritiziranja i prigovaranja, obrambenosti, rjeđeg uključivanja u rješavanje sukoba te praćenje partnera (Fincham, Rogge i Beach, 2018). Postoje brojna istraživanja koja proučavaju što sve može utjecati na zadovoljstvo romantičnim odnosima, a jedna od varijabli je i dimenzija privrženosti (Feeney, 2008; Mikulincer i Shaver, 2003; Uysal, 2016).

Privrženost

Pod pojmom privrženosti obično se podrazumijeva odnos majke i djeteta (Kamenov i Jelić, 2003). Ainsworth i suradnici (1978) definirali su da se, ovisno o ponašanju majke/primarnog skrbnika prema novorođenčetu – primjećivanju djetetovih signala i pravovremenom reagiranju na njih te količini brige, nježnosti i prisutnosti – stvara jedan od tri tipa privrženosti: sigurna, izbjegavajuća ili ambivalentna (anksiozna) privrženost. Iako je u početku isključivo bila usmjerena na emocionalni odnos novorođenčeta i njegova skrbnika, Bowlby (1969; prema Kamenov i Jelić 2003) zagovara kako privrženost postoji i djeluje kroz pojedinčev čitav život. Ono postaje organizirano unutar njegove ličnosti i određuje kakve će emocionalne veze osoba formirati tijekom svojeg života. Istraživanja o privrženosti usredotočena su na razlike pri čemu se osobe svrstavaju u kategorije (stilove) privrženosti (Ručević i Mihalj, 2013). Stilovi privrženosti mogu se podijeliti na sigurnu i nesigurnu privrženost, pri čemu se različiti autori koriste različitim podjelama – tri stila (siguran, izbjegavajući i anksiozni/ambivalentni) (Hazan i Shaver, 1987), četiri stila (siguran, odbijajući, zaokupljeni i plašljivi) (Bartholomew i Horowitz, 1991), četiri stila (siguran, izbjegavajući, opirući i dezorganizirani) (Benoit, 2004) ili drugima. Druga se pak istraživanja fokusiraju na dimenzije u podlozi tih stilova privrženosti.

Istraživanja privrženosti Hazanova i Shaver (1987) proširuju na područje romantičnih odnosa. Autori predlažu da je romantična ljubav proces stvaranja privrženosti između partnera koji dijeli važna obilježja s privrženosti između djeteta i skrbnika. Tako primjerice, održavanje blizine s objektom privrženosti (skrbnikom ili kasnije partnerom) i traženje fizičkog kontakta, korištenje tog objekta kao utočišta u stresnim uvjetima te anksioznost kada taj objekt nije dostupan, neke su od dijeljenih karakteristika (Jerković, 2005). Ono što odlikuje sigurni tip privrženosti jest lakoća zbližavanja s drugim ljudima, spremnost da ovise o drugima i da drugi

ovise o njima. Nesigurna se privrženost često procjenjuje pomoću dvije dimenzije – anksiozne i izbjegavajuće privrženosti (Mikulincer i Shaver, 2018). Dimenzija anksioznosti odnosi se na strah od napuštanja i velike potrebe za bliskošću s drugima dok se dimenzija izbjegavanja odnosi na doživljaj neugode pri zблиžavanju s drugima, nepovjerenje i izbjegavanje ovisnosti o drugima (Kamenov i Jelić, 2003). Budući da se sigurno privrženi pojedinci osjećaju ugodno s emocionalnom bliskošću s drugom osobom, oni imaju tendenciju definirati svoju romantičnu vezu kao sretnu i pozitivnu (Hazan i Shaver, 1987; Hendrick i Hendrick, 1989; Uysal, 2016) te općenito izvještavaju o većem povjerenju, zadovoljstvu, predanosti i međuovisnosti u svojoj vezi (Collins i Read, 1990; Fricker i Moore, 2002; Madey i Rodgers, 2009; Simpson, 1990). Također, pokazalo se kako takvi pojedinci imaju otpornije i dugotrajnije romantične veze od onih koji su nesigurno privrženi (Feeney i Noller, 1990; Pistole, Clark i Tubbs, 1995; prema Aronson, Wilson i Akert, 2005). S druge pak strane, anksiozno privrženi pojedinci imaju najkratkotrajnije romantične veze (Aronson i sur., 2005). Oni najbrže stupe u veze, često i prije no što dobro upoznaju svojeg partnera (Keelan, Dion i Dion, 1994). Takve osobe obično idealiziraju partnera, ali se osjećaju nesigurnima po pitanju partnerovih osjećaja pa se ponekad ponašaju potrebito i ovisno o njemu. Osjećaj njihove osobne vrijednosti je nizak i teško im je povjerovati u partnerovu ljubav pa često očekuju da ih partner uvjerava u postojanje ljubavi s njegove strane. Imaju tendenciju izvještavati o manjoj međuovisnosti, predanosti, povjerenju i zadovoljstvu u romantičnim odnosima (Simpson, 1990; Madey i Rodgers, 2009; Uysal, 2016) te učestalijim konfliktima (Bradford, Feeney i Campbell, 2002). Naposljetku, osobe s izbjegavajućom privrženosti doživljavaju nelagodu oko emocionalne bliskosti zbog koje, očekivano, imaju poteškoća s povjerenjem. Kod takvih je pojedinaca vjerojatnost stupanja u romantičnu vezu najmanja, a kada i uspostave odnos, u njemu često održavaju distancu (Edelstein i Shaver, 2004) te imaju nižu razinu odanosti prema partneru (DeWall i sur., 2011; Keelan i sur., 1994). Također izvještavaju o nižoj razini povjerenja i zadovoljstva u romantičnim odnosima (Candel i Turliuc, 2019; Collins i Read, 1990; Feeney, 2008; Fricker i Moore, 2002; Simpson, 1990).

Nesigurna je privrženost (anksiozna i izbjegavajuća privrženost), prema brojnim istraživanjima, pozitivno povezana i s agresijom, romantičnom ljubomorom i višom razinom ljutnje tijekom sukoba (Hazan i Shaver, 1987; Marazziti i sur., 2010; Miga i sur., 2010). Primjenom Inventara iskustava u bliskim vezama (engl. *Experiences in Close Relationship Inventory*) moguće je utvrditi rezultate osobe na dimenzijama izbjegavajuće i anksiozne privrženosti, kao i tip privrženosti na osnovi kombinacije tih rezultata. Ovaj će se rad zadržati na rezultatima sudionika na dimenzijama nesigurne privrženosti.

Ljubomora

Vidjeti kako postoji potencijalna prijetnja pojedinačnoj ljubavnoj vezi, posebice ako je u pitanju neka treća osoba, u romantičnom odnosu može dovesti do različitih problema među partnerima. Tada se javlja i osjećaj ljubomore.

Buunk i Bringle (1987; prema Attridge, 2013) opisuju ljubomoru kao jednu od prevladavajućih i potencijalno najdestruktivnijih emocija unutar jednog romantičnog odnosa. Parker i Low (2005; prema Blomquist, 2014) ističu važnost ljubomore kao načina signaliziranja o potencijalnoj prijetnji važnom odnosu, definirajući time ljubomoru kao „osjećaj kojeg budi stvarni ili očekivani interes ili odnos partnera s nekom drugom osobom, a koji je temeljen na percepciji kako taj novonastali odnos ugrožava njihovu postojeću ljubavnu vezu“. Većina istraživača vjeruje kako ljubomoru ne predstavlja jedan afekt, već kombinacija različitih negativnih emocija pri čemu neki ljudi mogu reagirati ljutnjom, drugi doživjeti osjećaj povrijeđenosti i slično (Bringle i Buunk, 1985; Clanton i Smith, 1977; Hupka, 1981; prema Pfeiffer i Wong, 1989). Važan kriterij u imenovanju određene emocije ljubomornom jest percipira li pojedinac određenu situaciju ugrožavajućom za njegov romantični odnos (Hupka, 1981). Stoga, bilo koja emocionalna reakcija na percipiranu prijetnju može se protumačiti kao romantična ljubomora.

Prvi koji je proširio shvaćanje ljubomore kao samo emocionalne reakcije bio je White (1981). Prema njegovom kognitivnom modelu ljubomore, ona je sastavljena od triju komponenti: misli, osjećaja i ponašanja. Kognitivni aspekt ljubomore javlja se kada pojedinac postane svjestan prijetnje njemu važnom odnosu. Kognitivnu procjenu potom slijede negativne emocije. Kako bi osoba ublažila nastale emocije, upušta se u ponašanja/strategije nošenja s percipiranom prijetnjom (poput provjeravanja partnerovih aktivnosti i pretraživanje njegovih/njenih stvari). Ukratko, kognitivna procjena prijeteće situacije potiče emocionalnu reakciju koja potom izaziva određeno ponašanje pomoću kojeg se pojedinac nosi s onime što doživi prijetećim. Nastavljajući se na Whiteov model, Pfeiffer i Wong (1989) razlikuju tri tipa ljubomore: kognitivni, emocionalni i bihevioralni. Kognitivna se ljubomora odnosi na pojedinačne brige, dvojbe i sumnjičave misli o partnerovoj potencijalnoj nevjeri (Theiss i Solomon, 2006). Primjeri kognitivne ljubomore uključuju zamišljanje partnera kao nevjernog, interpretacije različitih ponašanja kao zavodljivih ili uspoređivanje sebe s percipiranim suparnikom romantičnoj vezi. Emocionalna se ljubomora sastoji od afektivne reakcije na stvarnu ili imaginarnu prijetnju važnom odnosu (Theiss i Solomon, 2006). Ona zahvaća različit

spektar negativnih osjećaja poput neugode, ljutnje, straha, tjeskobe, nesigurnosti i slično. Bihevioralna ljubomora definirana je kao istraživačke ili zaštitničke mjere koje osoba poduzima kada percipira prijetnju (stvarnu ili imaginarnu). Neka od takvih ponašanja su ispitivanje ili provjeravanje vlastitog partnera, pretraživanje njegovih/njezinih stvari, vrijeđanje „suparnika“ ili pokušaj ubacivanja u odnos (ukoliko on postoji) partnera i osobe percipirane kao prijetnje. S obzirom na navedenu definiciju, uhođenje partnera može se interpretirati kao ozbiljniji oblik bihevioralne ljubomore. Pfeiffer i Wong (1989) navode kako se kognicije, emocije i ponašanja mogu događati simultano te međusobno utjecati jedni na druge.

Značajan broj istraživanja (Barrell i Richards, 1982; Dandurand i Lafontaine, 2014; DiBello i sur., 2015; Kar i O’Leary, 2013) pokazao je kako je iskustvo romantične ljubomore povezano s mnoštvom negativnih ishoda poput depresije, razvoda, obiteljskog nasilja i nezadovoljstva vezom. Ipak, ljubomora također može signalizirati da romantični partneri brinu jedno za drugo i cijene svoj odnos dovoljno da ga žele sačuvati i zaštititi (Andersen i sur., 1995; Guerrero i Eloy, 1992). Ljubomora obično uslijedi nakon percipirane prijetnje i uključuje određenu razinu emocionalne uzrujanosti kao i zaštitničkih ponašanja kojima je svrha očuvanje romantične veze. Ljubomora ponekad može i poboljšati odnos između partnera ako je ona percipirana kao znak brige i straha od gubitka partnera. Funkcija tih ponašanja je ponovno uspostaviti bliskost i povećati nečiju privlačnost kao poželjnog partnera (Pines, 1992; prema Bloomquist, 2014). Kako se svakodnevna ponašanja razlikuju ovisno od pojedinca i situacije u kojoj se nalazi, tako se i ponašanja ljubomornih partnera razlikuju od osobe do osobe. Točnije, ponašanje ljubomornog pojedinca može varirati od "mirnijih" rješavanja sumnji putem razgovora s romantičnim partnerom pa sve do sumnjičavih i ozbiljnijih, ponekad i agresivnih ponašanja. Stoga, ljubomora može imati i suprotan učinak – služeći za daljnje otuđivanje partnera, a ne za zaštitu njihova romantična odnosa. S obzirom na dvojaki odnos ljubomore i zadovoljstva vezom, hoće li ljubomora imati pozitivan ili negativan ishod ovisi o mnogobrojnim čimbenicima poput njezinog intenziteta i učestalosti, ponašanja i misli ljubomornog partnera, njegovih socijalnih vještina, svjesnosti samih ponašanja i slično (Elphinston i sur., 2013). Korištenje skale koja ljubomoru dijeli na njezine dimenzije, moglo bi dovesti do boljih uvida u odnos romantične ljubomore i zadovoljstva partnera u romantičnoj vezi.

Interpersonalni nadzor na društvenim mrežama

Pojava društvenih mreža i sve veća prisutnost mobilnih tehnologija dramatično su promijenile kako – i kada – razmišljamo o poslu i igri, ali su promijenile i naše mišljenje o tome kako doživljavamo i upravljamo našim odnosima s prijateljima, romantičnim partnerima, obitelji, poznanicima i suradnicima (Vitak i Ellison, 2018). Promijenile su i iskustvo romantičnog odnosa pružanjem pojednostavljenog načina pronalaženja informacija o trenutnom ili potencijalnom partneru te uspostavljanja/održavanja kontakta. Nadalje, svojim korisnicima također omogućuju i dijeljenje informacija o njihovom romantičnom odnosu poput javnih iskazivanja ljubavi partneru ili objavi zajedničkih slika široj mreži kontakata (Fox, Warber i Makstaller, 2013; Van Ouytsel i sur., 2016). Pored prednosti korištenja društvenih mreža za kvalitetu međuljudskih odnosa, istraživači su počeli proučavati probleme koji se javljaju unutar ljubavnog odnosa zbog uporabe društvenih mreža. Dosadašnja istraživanja sugeriraju da pristup relevantnim informacijama za romantičan odnos na društvenoj mreži može doprinijeti osjećajima ljubomore te da platforme poput Facebooka olakšavaju nadzor partnerova ponašanja kao odgovor na taj osjećaj ljubomore (Elphinston i Noller, 2011; Fox i sur., 2013; Marshall, 2012).

Prema evolucijskom stajalištu, kako bi se zaštitio od prijetećih događaja ili drugih ljudi, pojedinac nadzire svoju okolinu radi uočavanja devijacija ili neobičnih događaja (Postolar, 1996; prema Tokunaga, 2015). Nadzor služi sličnim funkcijama i u međuljudskim odnosima; romantični partneri promatraju svoju okolinu kako bi uočili ukoliko se pojave neobična ili devijantna ponašanja koja bi mogla signalizirati potencijalnu prijetnju za njihov romantičan odnos uzrokovanu trećom osobom, tj. protivnikom (Guerrero, Trost i Yoshimura, 2005). Širina nadzora u romantičnim odnosima evoluirala je s razvojem novih tehnologija. Društvene su mreže temeljene na premisi nadzora gdje pojedincima, ne samo da je dopušteno, već se od njih i očekuje da “prate” ostale korisnike. Stoga, ono što one posljedično nude jest prihvatljiv način motrenja drugih. Tradicionalno, u realnom svijetu, osoba, kada je ljubomorna, može se upuštati u ponašanja poput praćenja ili pretraživanja stvari svojeg partnera. No, ona obično zna da takvo ponašanje nije društveno prihvatljivo i samo po sebi predstavlja kršenje povjerenja unutar romantičnog odnosa. Budući da društvene mreže nude način praćenja partnera bez očitog dokaza kršenja povjerenja u vezi (Utz i Beukeboom, 2011) te neometani pristup i relativnu lakoću pristupanju informacijama, nekim su pojedincima omogućili uvrštavanje nadzora aktivnosti vlastitog partnera na internetu u svoj spektar strategija održavanja romantičnog odnosa (Tokunaga, 2011). Istraživači, stoga, započinju detaljnije proučavati korištenje

društvenih mreža za promatranje tuđih aktivnosti (najčešće trenutnih/bivših ljubavnih partnera) te taj fenomen nazivaju interpersonalni nadzor. Interpersonalni nadzor definiran je kao pažljivo i k cilju usmjereno ponašanje u kojem kontakti različitih vrsta, uključujući i romantične veze, mogu biti pod nadzorom (Tokunaga, 2011). Bogatstvo informacija dostupno na društvenim mrežama poput razmjene poruka, sklapanje novih prijateljstava, osobne promjene i ažuriranja statusa na vlastitom profilu, razmjena komentara na različitim objavama i obavijesti o nedavnim mrežnim aktivnostima partnera (engl. *news feed*) neke su od informacija koje ljudi mogu nadzirati na društvenim mrežama. Kako bi se pristupilo tim podacima, osoba treba i sama biti član određene društvene mreže, tj. imati svoj profil.

Istraživanja pokazuju da je, kod navođenja karakteristika društvenih mreža, nadzor bio drugi najčešće prijavljen motiv uporabe Facebooka (Joinson, 2008) te da su studenti skloniji češćem korištenju društvenih mreža u svrhu nadziranja nečijeg ponašanja nego stjecanja novih kontakata ili prijateljstva (Lampe i sur., 2006; prema Tokunaga, 2011). Muise, Christofides i Desmarais (2009) među prvima su prikazali negativan utjecaj kojeg bi društvene mreže mogle imati, a to je pojačavanje osjećaja ljubomore. Nadalje, Elphinston i Noller (2011) navode kako je nadzor partnerove aktivnosti na društvenim mrežama negativno povezan sa zadovoljstvom u vezi. Pristup partnerovom profilu pruža informacije koje prije pojave društvenih mreža nisu bile dostupne. Rezultati njihova istraživanja prikazuju kako ljudi, kada vide kako njihov partner komunicira s potencijalnim suparnikom na Facebooku, mogu postati ljubomorni. Taj osjećaj ljubomore, stoga, navodi ljude na korištenje različitih strategija nadzora ponašanja ljubavnih partnera putem profila na društvenim mrežama. Nastali osjećaj ljubomore na društvenoj mreži rijetko ostaje samo u virtualnom svijetu, već se odražava i na romantični odnos u stvarnom svijetu. Stoga, nepovjerenje u vezi, ljubomora i nezadovoljstvo odnosom ponekad se smatraju nenamjernim posljedicama nadzora na društvenim mrežama.

Zaključno, povezanost zadovoljstva vezom i privrženosti partneru ili ljubomore teme su kojima su se bavili brojni istraživači. Pregledom ranijih istraživanja koja su se bavila istraživanjem privrženosti u romantičnim odnosima, većina ih je bila usredotočena na stvarni svijet. Također, dosadašnja istraživanja o ljubomori (Andersen i sur., 1995; Barelds i Barelds-Dijkstra, 2007; Dandurand, 2013; Dandurand i Lafontaine, 2014; Himawan, 2017) pokazuju inkonzistentne nalaze o njezinoj povezanosti (pozitivan ili negativan) sa zadovoljstvom romantičnim odnosom. Stoga je namjera ovog rada provjeriti kakav odnos sa zadovoljstvom vezom ima svaka dimenzija ljubomore (kognitivna, emocionalna i ponašajna) pojedinačno kako bi se doprinijelo boljem razumijevanju dosadašnjih spoznaja. Nadalje, pojavom društvenih mreža, romantični se odnosi uvelike održavaju i u virtualnom svijetu. Samim time,

dolazi do promjene u načinu funkcioniranja u ljubavnoj vezi. Ovim će se istraživanjem pokušati objediniti doprinos dimenzija privrženosti, dimenzija ljubomore i nadzora na društvenim mrežama na zadovoljstvo romantičnom vezom. S obzirom na navedeno u nastavku su prikazani cilj i problemi ovog istraživanja.

Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj

Ispitati odnos dimenzija privrženosti, ljubomore i negativnih ponašanja na društvenim mrežama (interpersonalni nadzor) sa zadovoljstvom u romantičnom odnosu.

Problemi

1. Ispitati postoji li povezanost i koji je smjer povezanosti dimenzija privrženosti (izbjegavajuće i anksiozne), ljubomore (kognitivne, emocionalne i ponašajne), negativnih ponašanja na društvenim mrežama (interpersonalni nadzor) sa zadovoljstvom romantičnim odnosom.
2. Ispitati mogućnost predviđanja zadovoljstva romantičnim odnosom na temelju dimenzija privrženosti (izbjegavajuće i anksiozne), ljubomore (kognitivne, emocionalne i ponašajne) i interpersonalnog nadzora na društvenim mrežama.

Hipoteze

H1a: Izbjegavajuća i anksiozna dimenzija privrženosti bit će negativno povezani sa zadovoljstvom u vezi.

H1b: Kognitivna, emocionalna i ponašajna ljubomora će biti negativno povezane sa zadovoljstvom u vezi.

H1c: Kognitivna, emocionalna i ponašajna ljubomora će biti pozitivno povezane s interpersonalnim nadzorom na društvenim mrežama.

H1d: Interpersonalni nadzor na društvenim mrežama bit će negativno povezan sa zadovoljstvom u vezi.

H2: Značajni negativni prediktori zadovoljstva u vezi bit će dimenzije privrženosti (izbjegavajuća i anksiozna), ljubomora (kognitivna, emocionalna i ponašajna) te negativna ponašanja na društvenim mrežama (interpersonalni nadzor).

Metoda

Sudionici

U istraživanju je ukupno sudjelovalo $N = 387$ sudionika (158 žena i 229 muškaraca) koji su trenutačno u romantičnom odnosu. Riječ je o sudionicima mlađe odrasle dobi od 18 do 30 godina, pri čemu je prosječna dob iznosila $M = 23.49$ ($SD = 2.618$) godine. Što se tiče završenog stupnja obrazovanja, osnovnu školu imalo je završeno 1.6 % ($N = 6$), srednju školu završilo je 40.1% ($N = 155$), preddiplomski studij 34.6 % ($N = 134$), diplomski studij 23.3% ($N = 92$) dok 0.5% ($N = 2$) sudionika ima završeni poslijediplomski ili doktorski studij. Od ukupnog broja sudionika, učenika je bilo 1.6% ($N = 6$), studenata 54.3% ($N = 210$), zaposlenih 36.7% ($N = 142$) dok je nezaposlenih osoba bilo 7.5% ($N = 29$). Prosječno vrijeme trajanja romantičnog odnosa sudionika iznosilo je $M = 36.5$ mjeseci ($SD = 26.943$) u trenutku ispunjavanja upitnika.

Instrumenti

Pomoću *Upitnika sociodemografskih karakteristika*, konstruiranog za potrebe ovog istraživanja, prikupljene su informacije o spolu, dobi, stupnju obrazovanja, zaposlenosti te dužini trajanja trenutne romantične veze sudionika.

Za procjenu dimenzija privrženosti partneru korišten je *Inventar iskustava u bliskim vezama-skraćena verzija* (engl. *Experiences in Close Relationships Revised - ECR-R*; Fraley, Waller i Brennan, 2000; Kamenov i Jelić, 2003). Hrvatska verzija upitnika sastoji se od 18 čestica raspoređenih u dvije subskele (izbjegavajuća i anksiozna privrženost). Skalu izbjegavajuće privrženosti (doživljaj neugode oko emocionalne bliskosti i ovisnosti o drugima) čini devet čestica označenih neparnim brojem, dok skalu anksiozne privrženosti (strah od

napuštanja) sačinjavaju čestice označene parnim brojem. Sudionici stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom izražavaju odabirom odgovora na skali od 7 stupnjeva, pri čemu 1 označava potpuno neslaganje s tvrdnjom, a 7 označava potpuno slaganje s tvrdnjom. Ukupan rezultat na pojedinoj subskali formira se kao aritmetička sredina sudionikovih odgovora pri čemu viši rezultat ukazuje na veću izraženost osjećaja izbjegavanja ili anksioznosti. U odnosu na originalne koeficijente pouzdanosti koji iznose $\alpha = .94$ za subskalu izbjegavanja te $\alpha = .91$ za subskalu anksioznosti (Fraley, Waller i Brennan, 2000). Dobivene vrijednosti na hrvatskom uzorku su nešto niže pa se koeficijenti Cronbach alphe za skalu izbjegavanja kreću između .80 i .88, a za skalu anksioznosti od .80 do .83 (Kamenov i Jelić, 2003). Pouzdanosti na uzorku u ovom istraživanju iznosile su $\alpha = .84$ za izbjegavajuću i $\alpha = .81$ anksioznu privrženost.

Za provjeru ponašanja vezana uz nadzor partnerovih aktivnosti na društvenim mrežama korištena je **Skala interpersonalnog elektronskog nadzora** (engl. *Interpersonal Electronic Surveillance Scale - IES*; Tokunaga, 2011; Strinavić, 2019). Skala se sastoji od 15 čestica. Zadatak sudionika bio je procijeniti vlastito slaganje sa svakom od čestica (Primjer čestice: „Često posjećujem partnerov/partneričin profil na društvenim mrežama.“) na skali odgovora Likertova tipa od 1 (u potpunosti se ne slažem) do 7 (u potpunosti se slažem). Ukupni rezultat formira se kao prosječna vrijednost sudionikovih odgovora na svim česticama. Više vrijednosti upućuju na veću uporabu društvenih mreža u svrhu nadzora partnerova ponašanja *online*. Koeficijent pouzdanosti za navedenu skalu iznosi $\alpha = .97$ (Tokunaga, 2011) te $\alpha = .95$ (Strinavić, 2019). Pouzdanost upitnika na uzorku ovog istraživanja iznosila je $\alpha = .90$.

Multidimenzionalna skala ljubomore – kratka forma (engl. *The Short-Form of the Multidimensional Jealousy Scale - SF-MJS*; Elphinston, Feeney i Noller, 2011) korištena je za ispitivanje tri vrste ljubomore: kognitivne, emocionalne i ponašajne koja je za potrebe ovog rada prevedena na hrvatski jezik metodom dvostrukog slijepog prijevoda. Skala se sastoji od ukupno 17 čestica pri čemu subskala Kognitivna ljubomora sadrži pet čestica, a subskale Emocionalna i Ponašajna ljubomora svaka po šest čestica. Prilikom ispunjavanja upitnika, uputa sudionicima bila je da razmisle o svojem trenutnom partneru/ici u odnosu na svaku česticu. Za subskalu Emocionalna ljubomora sudionici svoje odgovore daju na skali od 7 stupnjeva (1 = vrlo zadovoljan; 7 = vrlo uznemiren) kako bi ocijenili stupanj uznemirenosti na pretpostavljenu prijatnu njihovu odnosu, npr., „Partner/ica flertuje s nekom drugom osobom cijelo vrijeme.“ Slično tome, na skali od 7 stupnjeva (1 = nikada, 7 = stalno), sudionici su sami procjenjivali učestalost vlastitih ljubomornih misli i ponašanja. Primjer čestice za subskalu Kognitivna glasi: „Sumnjam kako bi moj partner/ica mogao/la biti fizički intiman/na s nekom drugom osobom meni iza leđa“, dok za subskalu Ponašajna primjer čestice je: „Zovem

partnera/icu neočekivano kako bih provjerio/la je li dostupan/na.“ Ukupni rezultat formira se za svaku subskalu kao suma sudionikovih odgovora pri čemu veći rezultat ukazuje na višu razinu ljubomore. Koeficijenti pouzdanosti unutarne konzistencije iznosili su: $\alpha = .85$ za Kognitivnu, $\alpha = .83$ za Emocionalnu te $\alpha = .74$ za Ponašajnu dimenziju ljubomore (Elphinston, Feeney i Noller, 2011). Koeficijenti pouzdanosti u ovom istraživanju iznosili su: $\alpha = .90$ za Kognitivnu, $\alpha = .88$ za Emocionalnu te $\alpha = .81$ za Ponašajnu ljubomoru.

Upitnikom procjene zadovoljstva vezom (engl. *Relationship Assessment Scale - RAS*; Hendrick, 1988; Mađarić, 2019) ispitano je zadovoljstvo ljubavnim odnosom. RAS je jednodimenzionalni upitnik sastavljen od sedam čestica (Primjer čestice: „*Koliko ste općenito zadovoljni s Vašom romantičnom vezom?*“). Sudionik odgovara na način da procijeni svoj stupanj slaganja na skali od A do E pri čemu A označava najmanje, a E potpuno slaganje s navedenom tvrdnjom. Odgovori se za svaku česticu malo razlikuju. Ukupan rezultat formira se tako da se zbroj svih odgovora podijeli ukupnim brojem čestica pri čemu se svakom od slova pridaje određena brojčana vrijednost (A = 1, B = 2, C = 3, D = 4, E = 5). Viši rezultat predstavlja veće zadovoljstvo romantičnim odnosom. Upitnik je pokazao zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike, uključujući test-retest pouzdanost ($r = .85$), koeficijent internalne konzistencije $\alpha = .86$ (Hendrick, 1988) te $\alpha = .85$ (Mađarić, 2019). Pouzdanost upitnika u ovom je istraživanju iznosila $\alpha = .88$.

Postupak

Istraživanje je provedeno putem objava na društvenim mrežama pri čemu je korištena Google *online* poveznica na kojoj su se nalazili upitnici i upute za njihovo ispunjavanje. U istraživanju su mogle sudjelovati osobe u dobi od 18 do 30 godina koje su trenutno u romantičnom odnosu u trajanju od minimalno šest mjeseci, ali nisu zaručeni, ne žive zajedno i nemaju zajedničke djece što je bilo navedeno i u uputi za sudjelovanje u istraživanju. Također je bilo navedeno kako je poželjno sudjelovanje samo jednog člana iz ljubavne veze te da je potrebno da oba partnera imaju profile na nekoj od društvenih mreža. Nakon ukratko objašnjene svrhe istraživanja s naglaskom na dobrovoljnost i anonimnost istraživanja, slijedio je Sociodemografski upitnik, a potom i upitnici Inventar iskustava u bliskim vezama – skraćena verzija, Skala interpersonalnog elektronskog nadzora, Multidimenzionalna skala ljubomore – kratka forma te Upitnik procjene zadovoljstva vezom.

Na kraju ispunjavanja upitnika navedeni su kontakti besplatnih savjetovališta kojima se sudionici mogu javiti ukoliko ih je istraživanje na bilo koji način uznemirilo. Rješavanje upitnika trajalo je oko 10 minuta.

Rezultati

Kako bi se odabrali prikladni statistički postupci za obradu podataka, proveden je Kolmogorov – Smirnovljev test. Pomoću testa ispitan je normalitet distribucija te je utvrđeno kako sve varijable distribucijama značajno odstupaju od normalne ($p < .01$). S obzirom da se K-S test smatra odveć strogom mjerom normaliteta (Field, 2018), dodatno su provjereni i koeficijenti asimetričnosti i spljoštenosti. Vrijednosti su prikazane u Tablici 1.

Tablica 1. Vrijednosti Kolmogorov – Smirnov testa te indeksi asimetričnosti i spljoštenosti za dimenzije privrženosti, ljubomore, interpersonalnog nadzora na društvenim mrežama i zadovoljstva u romantičnom odnosu ($N = 387$)

Varijabla	K -S test	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti
Izbjegavajuća privrženost	.146**	1.12	0.75
Anksiozna privrženost	.123**	0.84	0.28
Kognitivna ljubomora	.267**	2.79	9.12
Emocionalna ljubomora	.216**	-1.72	2.82
Ponašajna ljubomora	.145**	1.91	5.69
Interpersonalni nadzor	.089**	0.77	0.31
Zadovoljstvo romantičnim odnosima	.167**	-1.65	3.59

Legenda: **<.01

Vidljivo u Tablici 1, indeks spljoštenosti za subskele Kognitivne i Ponašajne ljubomore predstavlja izrazito pozitivno spljoštene distribucije. No, autori upitnika ističu kako su se, unatoč pozitivnoj spljoštenosti, skale pokazale relativno otpornima na kršenje uvjeta normalnosti te da postoji mogućnost da ove dimenzije nisu normalno distribuirane u općoj populaciji (Elphinston i sur., 2011). Također, prema Pallantu (2011) većina ljestvica koje se

danas koriste u društvenim znanostima imat će iskrivljenost, bilo pozitivnu ili negativnu. Nadalje, Kline (2011) ističe kako vrijednosti asimetričnosti trebaju biti niže od +/- 3, a vrijednosti spljoštenosti manje od +/-10 kako bi se proglasila normalnost distribucije. S obzirom na navedeno te budući da su dobiveni indeksi svih varijabli ovog istraživanja u prihvatljivim intervalima, u daljnjoj će se obradi rezultata koristiti parametrijski postupci. Deskriptivni podaci mjerenih varijabli prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2. Deskriptivna statistika mjerenih varijabli ($N = 387$)

Varijabla	M	SD	Teorijski raspon	Postignuti minimum	Postignuti maksimum
Izbjegavajuća privrženost	2.05	1	1 – 7	1	5.78
Anksiozna privrženost	2.52	1.048	1 – 7	1	6
Kognitivna ljubomora	8.13	5.038	5 – 35	5	35
Emocionalna ljubomora	32.46	7.239	6 – 42	6	42
Ponašajna ljubomora	12.79	5.910	6 – 42	6	42
Interpersonalni nadzor	2.75	1.198	1 – 7	1	6.80
Zadovoljstvo romantičnim odnosom	4.37	.654	1 – 5	1	5

Inspekcijom podataka uočljivo je kako su u ovom istraživanju, na dimenzijama izbjegavajuće i anksiozne privrženosti, postignuti relativno niski rezultati što ukazuje na nižu izraženost osjećaja izbjegavanja ili anksioznosti kod sudionika. Nadalje, na skali Interpersonalnog nadzora na društvenim mrežama, prosječan rezultat je relativno nizak što upućuje na rjeđe korištenje društvenih mreža u svrhu nadzora partnerova ponašanja. Što se tiče dimenzija ljubomore, na Kognitivnoj i Ponašajnoj ljubomori sudionici postižu relativno niske rezultate. Na subskali Ponašajne ljubomore ($M = 12.79$), najučestaliji postignut rezultat je nešto ispod prosječnog rezultata ($D = 9$) što ukazuje na nižu učestalost ljubomornih ponašanja unutar ljubavnog odnosa. S druge strane, na Emocionalnoj ljubomori u prosjeku postižu razmjerno visoke rezultate ($M = 32.46$) što ukazuje na visok stupanj ljubomore kada se nađu u situaciji pretpostavljene potencijalne prijatnje njihovoj ljubavnoj vezi. Također je vidljivo kako većina sudionika postiže visoke rezultate kada je u pitanju zadovoljstvo njihovim ljubavnim odnosom. Točnije, njih 80% postiže relativno visok rezultat (iznad 4) po čemu se može zaključiti da su sudionici zadovoljni svojom trenutnom romantičnom vezom.

Kako bi se ispitao odnos između dimenzija izbjegavajuće i anksiozne privrženosti, kognitivne, emocionalne i ponašajne ljubomore, nadzora na društvenim mrežama te zadovoljstva romantičnim odnosom izračunate su međusobne korelacije mjerenih varijabli (Tablica 3).

Tablica 3. Interkorelacije mjerenih varijabli (N = 387)

Varijabla	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Zadovoljstvo odnosom	-	-.003	.10*	-.56**	-.37**	-.64**	.25**	-.46**	-.21**
2. Spol	-	-.11*	.14**	-.06	-.003	-.02	.14**	.10*	.01
3. Dob		-	.27**	.06	-.09*	-.04	-.13**	-.23**	-.15**
4. Trajanje veze			-	-.15**	-.16**	-.18**	.04	-.19**	-.17**
5. Izbjegavajuća privrženost				-	.36**	.41**	-.31**	.29**	.09*
6. Anksiozna privrženost					-	.45**	.10*	.33**	.46**
7. Kognitivna ljubomora						-	-.26**	.52**	.33**
8. Emocionalna ljubomora							-	-.14**	.10*
9. Ponašajna ljubomora								-	.36**
10. Interpersonalni nadzor									-

Legenda: *<.05, **<.01; spol: 1 – muškarci, 2 – žene

U skladu s hipotezom, utvrđena je značajna negativna povezanost dimenzija nesigurne privrženosti i zadovoljstva odnosom. Točnije, koeficijenti korelacije, prikazani u Tablici 3, pokazuju statistički značajnu negativnu umjerenu povezanost između zadovoljstva vezom i izbjegavajuće dimenzije privrženosti te negativno umjerenu povezanost zadovoljstva vezom i anksiozne dimenzije privrženosti.

Kada je riječ o odnosu kognitivne, emocionalne i ponašajne ljubomore i zadovoljstva vezom, dobivene su značajne korelacije između svih pojedinih dimenzija ljubomore sa zadovoljstvom odnosom (Tablica 3). Točnije, umjerena negativna korelacija pokazala se između zadovoljstva vezom i dvije dimenzije ljubomore – kognitivne i ponašajne. No, suprotno pretpostavljenoj negativnoj povezanosti, dimenzija emocionalne ljubomore u pozitivnoj je korelaciji sa zadovoljstvom odnosom ($r = .25, p < .01$).

Kod ispitivanja treće hipoteze, provjerene su korelacije između pojedinih dimenzija ljubomore i interpersonalnog nadzora na društvenim mrežama. Kao što je prikazano u Tablici 3, pronađene su statistički značajne pozitivne korelacije između interpersonalnog nadzora i sve tri dimenzija ljubomore. Dok su kognitivna i ponašajna ljubomora u umjerenoj korelaciji s interpersonalnim nadzorom, korelacija između nadzora i emocionalne ljubomore je značajna, no niska. Međutim, postavljena hipoteza je prihvaćena.

Konačno, kod četvrte hipoteze provjeravala se povezanost između zadovoljstva odnosom i korištenja interpersonalnog nadzora na društvenim mrežama (Tablica 3). Dobivena je statistički značajna slabija negativna povezanost ($r = -.21, p < .01$) između interpersonalnog nadzora i zadovoljstva vezom čime je postavljena hipoteza i potvrđena.

Kako bi se ispitaio doprinos prediktorskih varijabli u objašnjavanju varijance zadovoljstva romantičnim odnosom i odgovorilo na drugi problem istraživanja, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Prije provedbe same analize, prvo su provjereni uvjeti normalnosti za regresiju. Nadalje, provjerom modela za navedeni kriterij, podaci o kolinearnosti (tolerancija i faktor povećanja varijance) su prihvatljivih vrijednosti iz čega je moguće zaključiti kako multikolinearnost ne predstavlja problem u ovom modelu. Točnije, vrijednosti tolerancije nisu bile niže od 0.10, a VIF vrijednosti nisu bile veće od 10. Također, provjereni su i podaci o nezavisnosti reziduala te je ustanovljeno kako su i oni prihvatljivi (Durbin-Watson kriterij iznosi 1.996). Interkorelacije mjerenih varijabli prikazane su u Tablici 3.

Opisano i u ranijim odgovorima na postavljene hipoteze, pokazana je značajna povezanost zadovoljstva vezom s varijablama dimenzija privrženosti, nadzora na društvenim mrežama te dimenzijama ljubomore. Dobivene korelacije s kriterijem kreću se od slabijih do umjerenih pri čemu je najveća povezanost između zadovoljstva vezom i kognitivne ljubomore ($r = -.64, p < .01$). Jedinim varijablama u neznačajnoj korelaciji s kriterijem pokazale su se spol i dob, dok je dužina trajanja veze u značajnoj, no niskoj korelaciji sa zadovoljstvom odnosom.

Kada je riječ o značajnim korelacijama između prediktora, najveća se pokazala povezanost između kognitivne i ponašajne ljubomore ($r = .52, p < .01$) što je bilo i za očekivati. Dob se pokazala u neznačajnim ili u slabim korelacijama s ostalim prediktorima. Varijabla dužina trajanja veze je u slabim korelacijama s ostalim prediktorskim varijablama pri čemu je najviša korelacija između trajanja veze i dobi ($r = .27, p < .01$). Nadalje, pronađena je pozitivna značajna korelacija između obje dimenzije privrženosti i nadzora partnerova ponašanja na društvenim mrežama pri čemu nadzor i anksiozna dimenzija privrženosti umjereno pozitivno koreliraju ($r = .46, p < .01$). Također, kognitivna ljubomora umjereno korelira i s anksioznom ($r = .45, p < .01$) i s izbjegavajućom ($r = .41, p < .01$) dimenzijom privrženosti.

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize uključeni su spol, dob te dužina trajanja veze kao kontrolne varijable, u drugom koraku simultano su uključene dimenzije izbjegavajuće i anksiozne privrženosti, u trećem koraku uključene su kognitivna, emocionalna i ponašajna ljubomora dok je u četvrtom koraku uključen interpersonalni nadzor. Rezultati su prikazani u Tablici 4.

Tablica 4. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij zadovoljstvo romantičnom vezom ($N = 387$)

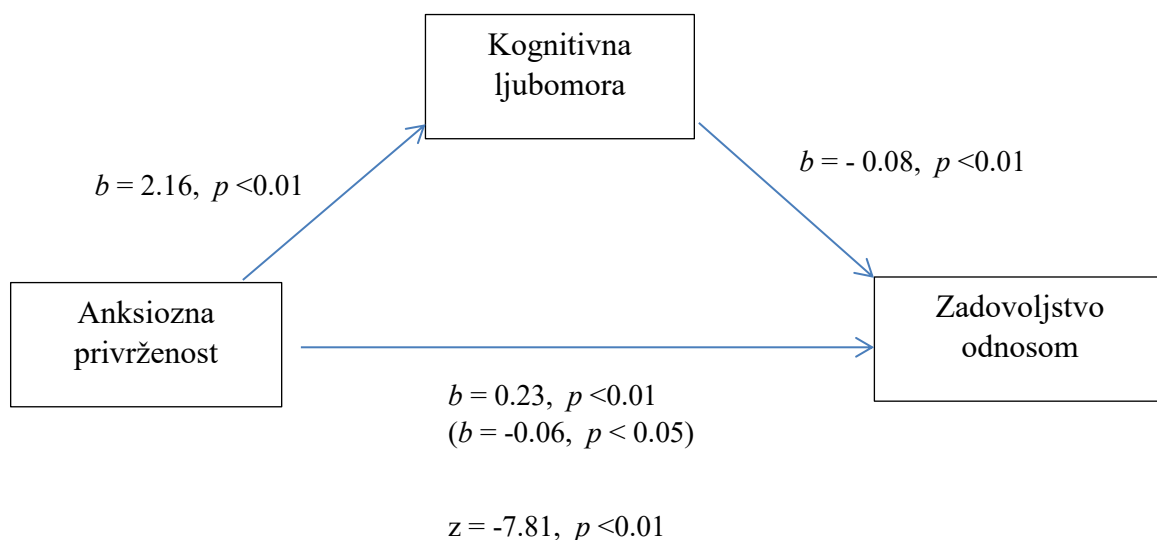
Prediktor	1.	2.	3.	4.
	β	β	β	β
Spol	.04	.04	.05	.05
Dob	-.02	.02	-.01	-.01
Dužina trajanja veze	.10	-.02	-.06	-.06
Izbjegavajuća privrženost		-.49**	-.34**	-.33**
Anksiozna privrženost		-.20**	-.03	-.04
Kognitivna ljubomora			-.41**	-.42**
Emocionalna ljubomora			.02	.02
Ponašajna ljubomora			-.15**	-.15**
Interpersonalni nadzor				.02
ΔR^2	.012	.34**	.18**	.003
R^2	.012	.35	.53	.533

Legenda: β = standardizirani beta koeficijent, ΔR^2 = promijenjeni koeficijent multiple determinacije, R^2 = koeficijent multiple determinacije, ** $p < .01$. * $p < .05$

Rezultati prvog koraka hijerarhijske regresijske analize pokazuju kako varijable spol, dob te dužina trajanja veze ne doprinose značajno objašnjavanju varijance kriterija zadovoljstvo vezom. Rezultati drugog bloka u koji su uvrštene obje dimenzije privrženosti pokazuju kako izbjegavajuća i anksiozna dimenzija privrženosti objašnjavaju 34% varijance. Prediktori kognitivne, emocionalne i ponašajne ljubomore iz trećeg bloka doprinose značajno objašnjenju varijance kriterija s dodatno objašnjenih 18% ukupne varijance. Konačno, u četvrtom bloku uvršten je interpersonalni nadzor koji ne doprinosi značajnom objašnjenju varijance zadovoljstva vezom.

Uključenjem dimenzija ljubomore u trećem koraku, anksiozna privrženost prestaje biti značajan prediktor te je stoga provedena dodatna hijerarhijska regresijska analiza u svrhu provjere potencijalnog medijacijskog odnosa. Kako bi se potvrdio efekt medijacije neke varijable, Baron i Kenny (1986) navode kako trebaju biti zadovoljeni sljedeći uvjeti: 1) prediktorska varijabla treba biti značajno povezana s pretpostavljenim medijatorom; 2) prediktor treba biti značajno povezan s kriterijem; 3) medijator i kriterij trebaju biti značajno povezani; 4) utjecaj prediktora na kriterij manji je nakon kontrole medijatora. U potpunoj

medijaciji, prediktor postaje statistički neznačajan nakon djelovanja medijatora. U slučaju da se učinak smanji, no i dalje ostane značajan, tada se radi o parcijalnoj medijaciji. Nakon provjere zadovoljenih uvjeta uvidom u interkorelacije varijabli, uvjete su zadovoljile dvije dimenzije ljubomore – kognitivna i ponašajna. Stoga, provjeren je medijacijski efekt svake od tih dimenzija u zasebnim hijerarhijskim regresijama na povezanost anksiozne privrženosti i zadovoljstva vezom pri čemu je u prvi blok uvrštena anksiozna privrženost, a u drugi ljubomora. Provjerom standardiziranih beta koeficijenata, u prvom je koraku anksiozna privrženost bila negativan značajan prediktor zadovoljstva vezom ($\beta = -.367, p < .01$) dok je u drugom bloku, nakon uključanja kognitivne ljubomore, njezina značajnost smanjena ($\beta = -.101, p < .05$). Ponašajna se dimenzija ljubomore nije pokazala medijatorom odnosa. Efekt djelomične medijacije kognitivne ljubomore također je provjeren i pomoću prikladnog statističkog postupka (PROCESS, verzija 3.5) razvijenog za SPSS (Hayes, 2018), a rezultati su prikazani na Slici 1.

Legenda: b – regresijski koeficijent

Slika 1. Provjera medijacijskog učinka kognitivne ljubomore na odnos anksiozne privrženosti i zadovoljstva odnosom

Na Slici 1. vidljivo je kako je utvrđena djelomična medijacija ($z = -7.81, p < 0.01$) pri kojoj je kognitivna ljubomora medijator za postojanje negativne korelacije između anksiozne privrženosti i zadovoljstva vezom.

Konačno, u posljednjem su se koraku hijerarhijske regresije kao značajni prediktori izdvojile dimenzija izbjegavajuće privrženosti, ponašajna ljubomora te kognitivna ljubomora, dok interpersonalni nadzor nije dodatno doprinio objašnjenju varijance. Ukupni model, stoga, objašnjava 53.3% varijance kriterija zadovoljstvo vezom. Drugim riječima, osobe koje postižu više rezultate na skalama ljubomornih misli i ponašanja te višu izraženost izbjegavajuće privrženosti imaju niže zadovoljstvo njihovim romantičnim odnosom.

Rasprava

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati odnos zadovoljstva romantičnim odnosom, dimenzija izbjegavajuće i anksiozne privrženosti, kognitivne, emocionalne i ponašajne ljubomore te nadzora partnerova ponašanja na društvenim mrežama. Također je provjeren i mogući doprinos dimenzija privrženosti, dimenzija ljubomore te interpersonalnog nadzora u objašnjavanju zadovoljstva ljubavnom vezom.

U skladu s prvom hipotezom utvrđena je statistički značajna negativna povezanost između obje dimenzije nesigurne privrženosti i zadovoljstva ljubavnom vezom. Naime, osobe s izraženijom izbjegavajućim i anksioznom privrženosti sklonije su izvještavati o nižem zadovoljstvu u romantičnoj vezi što je potvrđeno i prethodnim istraživanjima (Candel i Turliuc, 2019; Gleeson i Fitzgerald, 2014; Rholes i Simpson, 2004; Stackert i Bursik, 2003; Vollmann, Sprang i van den Brink, 2019). Potencijalni razlog takvih rezultata jest što se, unatoč različitim radnim modelima, obje vrste privrženosti neprestano bore sa strahom da će izgubiti ljubav svojih partnera te ih to vodi do pretjeranog izbjegavanja ili pretjerane tjeskobe u njihovoj vezi (Ayenew, 2016). Prema Shi (2003) osobe s izbjegavajućom privrženosti nastoje u svakoj prilici izbjeći rješavanje konflikata pri čemu često koriste taktike povlačenja, odbijanja kompromisa te odbijanja shvaćanja partnerova stajališta. Posljedično, iz neriješenih problema ili nedostatka komunikacije mogu nastati negativne emocije koje dovode do osjećaja nezadovoljstva u takvom odnosu. S druge strane, anksiozno privrženi pojedinci mogu imati sniženo povjerenje u svoje sposobnosti održavanja romantične veze. Osjećaj anksioznosti kojeg osjećaju te nesigurnost u vlastite vještine rezultira smanjenim angažmanom za rješavanje konflikata s partnerom što smanjuje osjećaj zadovoljstva u toj ljubavnoj vezi.

Nadalje, nastojao se ispitati odnos zadovoljstva vezom i pojedinih dimenzija ljubomore. Prijašnja su istraživanja (Andersen i sur., 1995; Barnett i sur., 1995; Guerrero i Eloy, 1992)

dobila negativnu povezanost dimenzija ljubomore i zadovoljstva odnosom. Guerrero i Eloy (1992) otkrili su da su emocionalna, kognitivna i bihevioralna ljubomora negativno povezane s pojedinčevim zadovoljstvom romantičnim odnosom. Također, Bevan (2008) je u svojem istraživanju dobila negativnu povezanost zadovoljstva vezom s dimenzijama kognitivne i emocionalne ljubomore. U ovom je radu utvrđena značajna negativna povezanost zadovoljstva vezom i kognitivne te ponašajne ljubomore. Sudionici koji su izvijestili o većem zadovoljstvu vezom ujedno su postizali niže rezultate na kognitivnoj i ponašajnoj ljubomori što je u skladu s dosadašnjim istraživanjima (Andersen i sur., 1995; Elphinston i sur., 2013; Himawan, 2017). Rezultati upućuju na to da česte sumnje u partnerovu vjernost te nedostatak povjerenja mogu narušiti partnerski odnos i njihovu sreću u trenutnoj ljubavnoj vezi. Suprotno očekivanom, u ovom je istraživanju utvrđena pozitivna značajna povezanost između dimenzije emocionalne ljubomore i zadovoljstva vezom. Sudionici koji su izvještavali o većem zadovoljstvu vezom imali su tendenciju postizati više rezultate na emocionalnoj ljubomori. Drugim riječima, što više pojedinci izražavaju emocionalne odgovore na uočene prijetnje svojoj ljubavnoj vezi, to su zadovoljniji svojim trenutnim romantičnim odnosom. Ovom nalazu u prilog ide nedavno istraživanje na uzorku indonezijskih studenata koje navodi dobivenu pozitivnu povezanost između emocionalne dimenzije ljubomore i zadovoljstva vezom (Himawan, 2017). Potencijalno objašnjenje za takve rezultate moglo bi doći s evolucijskog stajališta prema kojem je ljubomora adaptivni mehanizam dizajniran da spriječi prekid odnosa. Kada ljudi povremeno osjećaju ljubomoru u svojem romantičnom odnosu, njihova bi ih briga za zadržavanjem partnera mogla dodatno zbližiti jačajući time njihov romantični odnos. Pod pretpostavkom da je odnos ispunjen povjerenjem i otvorenošću, kada osjete ljubomoru zbog moguće treće osobe, partneri će međusobno razgovarati o potencijalnom problemu. Wilson i Daly (1992) navode da, kada je ljubomora anticipatorna, dopuštajući tako ljubomornom partneru da, kroz komunikaciju s partnerom, ublaži potencijalnu prijetnju vezi, ona bi trebala stabilizirati odnose što dovodi do dužeg trajanja samog odnosa. Inkonzistentnosti kada je u pitanju emocionalna ljubomora i zadovoljstvo vezom nalažu kako ona može imati svoje i pozitivne i negativne učinke na što vjerojatno djeluju neki drugi faktori. Pfeiffer i Wong (1989) navode kako, ovisno o učestalosti doživljavanja emocionalnih reakcija na prijetnje i njihova intenziteta te hoće li uopće doći do emocionalne reakcije na percipiranu prijetnju, ovisi kakav će utjecaj takvi osjećaji imati na doživljaj zadovoljstva i kvalitetu romantičnog odnosa u kojem se pojedinac nalazi.

Nadalje, pronađena je statistički značajna povezanost dimenzija ljubomore i interpersonalnog nadzora na društvenim mrežama. Pojedinci koji su postizali više rezultate na skalama kognitivne, emocionalne i ponašajne ljubomore bili su skloniji upuštati se u češće nadziranje partnerove aktivnosti na društvenim mrežama. Takvi rezultati su u skladu s prijašnjim istraživanjima (Elphinston i Noller, 2011; Fox i sur., 2013; Marshall i sur., 2013). Guerrero i Afifi (1999) utvrdili su kako intenzivnija i učestalija iskustva ljubomore predviđaju češće nadziranje partnerova ponašanja. Razvojem novih tehnologija, olakšan je pristup različitim informacijama na društvenim mrežama što može doprinijeti osjećaju ljubomore među partnerima te mreže poput Facebooka omogućuju nadzor ponašanja kao odgovor na te osjećaje (Muisse i sur., 2009).

U skladu s hipotezom, potvrđena je pretpostavljena negativna značajna korelacija između nadzora na društvenim mrežama i zadovoljstva u vezi. Navedeno je u skladu s prethodnim istraživanjima (Elphinston i Noller, 2011; Tokunaga, 2015). Bliskost i predanost partnera njihovoj romantičnoj vezi negativno su povezani s nadzorom na društvenoj mreži Facebook (Marshall i sur., 2013). Tokunaga (2015) navodi kako je veća vjerojatnost da će oni partneri koji su nezadovoljni vlastitom vezom dodati *online* nadzor putem društvenih mreža u svoj repertoar strategija održavanja romantičnog odnosa. Slabija kvaliteta odnosa nudi potencijalno teoretsko objašnjenje dobivenih rezultata. Ono što karakterizira kvalitetu odnosa jest kvaliteta partnerske komunikacije unutar istog. Pojmovi kvalitetan odnos i komunikacija vrlo su isprepleteni da je ponekad teško razgovarati o jednom konceptu, a ne pretpostaviti istovremeno postojanje onog drugog. Komunikacija igra važnu ulogu u svakom odnosu pa tako i u romantičnoj vezi. Ukoliko je ona otvorena i iskrena te partneri međusobno izražavaju vlastite potrebe i probleme, osjećaj zadovoljstva s takvom odnosom je veći. No, ukoliko postoje poteškoće u međusobnom sporazumijevanju i otvorenosti jednog partnera prema drugom, sam odnos postaje narušen. Tada, nailaskom na različite potencijalne prepreke samom odnosu, društvene mreže ponekad mogu djelovati kao izglednija metoda rješavanja problema. Ovisno o količini nejasnih ili inkriminirajućih informacija koje pojedinac može prikupiti provjeravanjem partnerova profila na društvenim mrežama, unutar njihove veze može doći do problema s povjerenjem i bliskosti. Vidjeti kako je partner na društvenoj mreži postao prijatelj s nekim novim ili označio fotografiju sa svidanjem osobi koju ne poznajemo, a djeluje nam prijeteće, prepušteni smo vlastitoj interpretaciji i procjeni važnosti tog događaja. Percipirajući tako situaciju ozbiljnijom nego što ona možda jest, umjesto izravne komunikacije s partnerom, produbljuje se nepovjerenje, smanjuje zadovoljstvo i narušava intimnost. Ukratko, parovi se

ponekad mogu osloniti na one informacije koje vide na društvenim mrežama, a ne na komunikaciju s partnerom kako bi procijenili sigurnost i zadovoljstvo svojim romantičnim odnosom (Hertlein i van Dyck, 2020).

Kako bi odgovorili na drugi problem, hijerarhijsko regresijskom analizom pokušali smo predvidjeti zadovoljstvo romantičnim odnosom na temelju prediktora: dimenzije anksiozne i izbjegavajuće privrženosti, dimenzije kognitivne, emocionalne i ponašajne ljubomore te interpersonalnog nadzora. Dobiveno je kako izbjegavajuća privrženost te kognitivna i ponašajna ljubomora zajedno značajno doprinose objašnjenju varijance zadovoljstva u vezi što je djelomično potvrdilo postavljenu hipotezu. Za kontrolne varijable uzeti su spol, dob te dužina trajanja veze pri čemu su se sve tri pokazale neznačajnim prediktorima zadovoljstva vezom.

U drugom su se koraku dimenzije nesigurne privrženosti pokazale značajnim prediktorima zadovoljstva vezom što je potvrđeno i u prethodnim istraživanjima (Gleeson i Fitzgerald, 2014; Vollmann i sur., 2019; Stackert i Bursik, 2003). Ranije je u radu navedeno kako nesigurno privrženi pojedinci izvještavaju o većem nezadovoljstvu svojim romantičnim odnosom te da ih, ovisno jesu li anksiozno ili izbjegavajuće privrženi, različit doživljaj straha od napuštanja motivira na različite reakcije koje u konačnici narušavaju odnos s partnerom (Ayenew, 2016). Ono što karakterizira izbjegavajuću privrženost jest negativan pogled na druge što rezultira nelagodnom zbog bliskosti i opiranjem intimnosti s drugima. Ponašanje je motivirano izbjegavanjem boli i nevolje uzrokovane učestalom nedostupnošću skrbnika u djetinjstvu. Budući da je skrbnik bio odsutan, dijete razvija samostalnost i odrasta s mišljenjem kako se može osloniti samo na sebe zbog čega se, kasnije, ne osjeća ugodno u bliskim odnosima s drugim ljudima. Pojedinci s izbjegavajućom privrženosti ne vole razmišljati o osjećajima i pokušavaju inhibirati emocionalne reakcije jer su u djetinjstvu naučili da priznavanje i pokazivanje osjećaja dovodi do odbijanja i separacije (Shaver i Mikulincer, 2007). Budući da se boje bliskosti sa svojim partnerom, nastoje da romantična veza ne bude važan dio njihova života što vodi do doživljavanja većeg nezadovoljstva u romantičnim vezama (Li i Chan, 2012). S druge pak strane, anksiozno privržene pojedince karakterizira negativan pogled na sebe i jaki strah od odbijanja. Njihovo ponašanje usmjereno je na zadobivanje pažnje od njihova partnera i pruženu podršku. Anksiozno privržene osobe u djetinjstvu su doživljavale da im skrbnik nije uvijek dostupan zbog čega su razvili strah od odvojenosti i naučili da pretjerano iskazivanje potrebe i ranjivosti može rezultirati dobivanjem zaštite i podrške osobe kojoj su privržene (Shaver i Mikulincer, 2007). Stoga, takve obrasce ponašanja pokazuju i

kasnije u romantičnim odnosima. No, anksiozni pojedinci mogu cijeniti i iskusiti sreću u svojoj vezi, za razliku od izbjegavajuće privrženih pojedinaca koji tom odnosu ne pridaju važnost, što bi moglo pružiti objašnjenje izdvajanja dimenzije izbjegavanja kao važnog značajnog negativnog prediktora zadovoljstva vezom u modelu ovog istraživanja.

Iako se anksiozna privrženost pokazala značajnim samostalnim prediktorom, uključivanjem ljubomore u pretposljednji korak modela, njezina značajnost se smanjuje te je utvrđen djelomičan medijacijski efekt kognitivne ljubomore za korelaciju anksiozne dimenzije privrženosti i zadovoljstva romantičnim odnosom (Slika 1). Potencijalno bi objašnjenje za takve rezultate moglo biti u tome što su pojedinci koji imaju izraženiju anksioznu privrženost, zbog svojeg jakog straha od napuštanja i želje za bliskosti, vrlo osjetljivi na tragove o potencijalnoj prijetnji njihovom romantičnom odnosu (Shaver i Mikulincer, 2018). Dobivena umjerena korelacija između anksiozne privrženosti i kognitivne ljubomore upućuje na to kako su takvi pojedinci skloniji upuštati se u razmišljanja o prevari i sumnji o postojanju prijetnje njihovom odnosu. Možda bi se moglo reći kako je anksiozna privrženost povezana s nižim zadovoljstvom kada se anksiozni pojedinci više upuštaju u ljubomorne misli i razmišljanja o tome kako ih partner vara što posljedično utječe i na percipirano smanjenje zadovoljstva romantičnim odnosom.

Najznačajnijim prediktorom ovog modela pokazala se kognitivna ljubomora. Pored kognitivne ljubomore, dimenzija ponašajne ljubomore također je značajno doprinijela objašnjavanju zadovoljstva vezom. Ovaj je nalaz u skladu s dosadašnjim istraživanjima (Elphinston i sur., 2013; Himawan, 2017) gdje se pokazala značajna povezanost između kognitivne i ponašajne dimenzije ljubomore i zadovoljstva vezom. Nadalje, u istraživanju Dandurand i Lafontaine (2014) kognitivna se ljubomora pokazala najsnažnijim prediktorom zadovoljstva vezom kod studenata koji su bili u romantičnom odnosu od minimalno godinu dana. Andersen i suradnici (1995) također navode kognitivnu ljubomoru kao jačeg prediktora zadovoljstva odnosom od emocionalne ljubomore. Kognitivna ljubomora predstavlja nepovjerenje partnerovoj vjernosti. Ova komponenta ljubomore pojavljuje se kad osoba postane svjesna određenih prijetnja vlastitoj vezi, stvarnih ili imaginarnih (Pfeiffer i Wong, 1989). Biti pretjerano opterećen razmišljanjima o mogućim prijetnjama romantičnom odnosu može rezultirati visokim razinama anksioznosti. Nerijetko, kada percipira određenu prijetnju, pojedinac se upušta u različite strategije rješavanja ili potvrde postojanja potencijalne treće osobe. Upuštanje u etički upitna ponašanja poput pretraživanja stvari, također mogu rezultirati povećanom količinom stresa. S vremenom, obje dimenzije ljubomore počinju narušavati

normalno funkcioniranje pojedinca, a samim time i njegove odnose. Učestale brige i sumnje oko partnerove vjernosti ukazuju na manjak povjerenja unutar odnosa. Budući da je povjerenje jedan od glavnih temelja kvalitetnog odnosa, nije iznenađujuće da manjak istog smanjuje subjektivan osjećaj sreće i zadovoljstva vezom u kojoj se osoba nalazi. Suprotno očekivanom, emocionalna se ljubomora nije pokazala značajnim prediktorom ovog modela. Prijašnja istraživanja pokazuju nekonzistentnosti s emocionalnom dimenzijom ljubomore pri čemu određena istraživanja izvještavaju o negativnoj povezanosti emocionalne ljubomore i zadovoljstva odnosom (Andersen i sur., 1995; Bevan, 2008; Guerrero i Eloy, 1992), dok drugi navode emocionalnu ljubomoru kao pozitivan prediktor zadovoljstva (Barelds i Barelds-Dijkstra, 2007; Dandurand, 2013). Razlog nedobivanja značajnosti u ovom istraživanju mogao bi biti razlika u „potencijalno nasuprot stvarno“ načinu na koji su konstruirane korištene subskale. Naime, emocionalna ljubomora procijenjena je česticama u kojima se pitalo kako bi osoba reagirala kada bi došlo do potencijalno prijeteće situacije koja uključuje partnerov interes za nekog drugoga. Suprotno tome, kognitivni i bihevioralni oblik ljubomore temeljili su se na česticama koje su se odnosile na stvarna iskustva sudionika poput razmišljanja o tome koliko često osoba misli da ju partner vara ili koliko se često upušta u ponašanja poput pretraživanja njegovih stvari. Čini se kako je spremnost za emocionalno reagiranje na potencijalne prijeteće vezi nešto sasvim drugačije od aktivnog razmišljanja o partneru na ljubomoran način ili od stvarnog ljubomornog ponašanja. Dok navedene dvije dimenzije predstavljaju tzv. "sumnjičavu" vrste ljubomore (Rydell i Bringle, 2007), emocionalna je zapravo afektivni odgovor na određenu situaciju (Attridge, 2013). Ona nije uvijek prisutna te zavisi od postojanja situacije. Spremnost postati ljubomoran zbog događaja koji prijete vezi sama je po sebi signal da je veza vrijedna tako snažne emocionalne reakcije što ukazuje na to koliko je pojedincu taj odnos zapravo važan. Stoga, ne čudi kako određena doza ljubomore ponekad može imati i dobre posljedice na romantičan odnos. Dodatna bi istraživanja bila potrebna kako bi se točnije utvrdio odnos emocionalne ljubomore i zadovoljstva vezom. Točnije, unatoč dosad provedenim studijama koje su zaključile da emocionalna ljubomora dovodi do (povećanog ili smanjenog) zadovoljstva odnosom, na sličan je način vjerojatno da vrijedi i obrnuto. Primjerice, moglo bi se pretpostaviti da bi, kada je osoba u zadovoljavajućoj vezi, moglo doći do povećane emocionalne uzrujanosti na događaje koje izazivaju ljubomoru. U tom bi slučaju, emocionalna ljubomora više mogla predstavljati indikaciju, nego uzrok, pojedinceva zadovoljstva njegovom vezom (Dandurand, 2013). Kao što navodi Hansen (1985; prema Dandurand, 2013), što veću vrijednost osoba pridaje svojem romantičnom odnosu, to bi njezine zaštitničke reakcije na potencijalnu prijeteću mogle biti veće. Stoga, u sljedećim bi

istraživanjima bilo korisno eksperimentalno provjeriti navedene pretpostavke kako bi se bolje razjasnio odnos emocionalne ljubomore i zadovoljstva vezom.

Konačno, suprotno nekim istraživanjima (npr. Elphinston i Noller, 2011; Norton, Baptist i Hogan, 2018) i očekivanjima, interpersonalni se nadzor nije pokazao značajnim samostalnim prediktorom ovog modela. Tokunaga (2015) navodi kako su nezadovoljni partneri spremniji pristupiti *online* nadziranju partnera kako bi održali svoj romantični odnos. Unatoč dobivenoj povezanosti spomenutih varijabli u korelacijskoj analizi, čini se kako interpersonalni nadzor nije doprinio dodatnom objašnjenju zadovoljstva odnosom. Potencijalni razlog neznačajnosti rezultata mogao bi biti uključivanje ranije spomenute sumnjičave ljubomore, odnosno kognitivne i ponašajne ljubomore. Naime, *online* nadzor izravno je povezan s manjkom povjerenja u vezi koje utječe na subjektivni osjećaj zadovoljstva samim odnosom (Darvell, Walsh i White, 2011). Ponekad čak može poslužiti kao svojevrsan katalizator tog nepovjerenja ili osjećaja ljubomore (Antheunis, Valkenburg i Peter, 2010). Percepcija prijetnje važnom odnosu motivira pojedinca na poduzimanje različitih mjera kako bi zaštitio svoj odnos. Ljubomorne osobe sklonije su nejasne ili dvosmislene situacije interpretirati na prijeteći način, bilo da se događaju u realnom svijetu ili onom virtualnom. Također, osoba se tada može upuštati u ponašanja poput praćenja i pretraživanja stvari svojeg partnera, a društvene mreže danas nude puno jednostavniji način za dolazak do traženih informacija. Nadzor na društvenoj mreži i ljubomora dijele određene sličnosti. Obje uključuju kognitivne komponente i bihevioralne odgovore pri čemu se može smatrati kako su *online* iskustva isprepletana sa iskustvima u stvarnom životu pojedinca (Elphinston i Noller, 2011). Muise i suradnici (2009) navode kako su ljubomorna ponašanja na Facebooku, poput nadzora aktivnosti, uglavnom motivirana ljubomorom kao osobinom. Stoga, osobe koje su ljubomornije i koje se upuštaju u ljubomorna ponašanja i u stvarnom svijetu, sklonije su upuštati se u praćenja ponašanja vlastitog partnera na društvenim mrežama što ide u prilog objašnjenju takvog ponašanja putem dimenzija ljubomore. Zbog dobivene negativne korelacije između nadzora na društvenim mrežama i zadovoljstva odnosom te njegove povezanosti s dimenzijama ljubomore, moguće je da se u ovom istraživanju pokazalo kako je interpersonalni nadzor zapravo samo jedna u nizu strategija ponašanje ljubomorne osobe. S druge pak strane, Utz i Beukeboom (2011) ističu kako se društvene mreže poput Facebooka mogu smatrati društveno prihvatljivijim oblikom nadzora koje ne predstavlja kršenje povjerenja u vezi te samim time ne utječe na procjenu zadovoljstva odnosom. Daljnja bi istraživanja trebala obuhvatiti i neke druge koncepte, poput smanjene kvalitete komunikacije u odnosu, povjerenja ili percipirane neizvjesnosti odnosa, koji bi možda

mogli objasniti negativnu korelaciju nadzora i zadovoljstva odnosom dobivenu u ovom istraživanju.

Također, interkorelacije varijabli u modelu pokazuju značajnu povezanost anksiozne privrženosti i interpersonalnog nadzora putem interneta. Budući da nije bilo obuhvaćeno postavljenim hipotezama, u ovom se radu nije pridala važnost razmatranju njihove povezanosti. No, podaci su pokazali kako je njihova korelacija umjereno pozitivno značajna što nalaže kako su pojedinci koji su anksiozno privrženi skloniji češćem provjeravanju društvenih mreža kako bi vidjeli partnerove aktivnosti što bi se moglo dodatno razmotriti u budućim istraživanjima.

Ograničenja, implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja

Iako su dobiveni zanimljivi nalazi, potrebno je spomenuti neka od ograničenja ovoga rada. Budući da su svi podaci prikupljeni metodom samoprocjena, moguće je kako su neki od sudionika davali socijalno poželjne odgovore. Na temelju sadržaja čestica sudionici su mogli pretpostaviti o kojim se konstruktima radi te sukladno procjeni njihove društvene (ne)poželjnosti tome prilagoditi i svoje odgovore. Također, s obzirom da se radilo o ljubavnoj vezi, moguće je kako su neki htjeli svoju vezu prikazati boljom nego što ona možda u stvarnosti jest. Kako bi se ovaj problem potencijalno smanjio, buduća bi istraživanja, uz konstrukte koji se smatraju negativnima poput ljubomore ili nesigurne privrženosti, mogla dodati i skale upravljanja dojmom. Također, pokazalo se kako su sudionici ovog istraživanja generalno bili zadovoljni svojom vezom što može upućivati na to da su takvi pojedinci spremniji sudjelovati u istraživanjima koja se bave upravo tematikom romantičnih odnosa. Nadalje, s obzirom da je u uzorku sudjelovalo više muških sudionika, potrebno je opreznije interpretirati rezultate. Kod određenih prijašnjih istraživanja dobivena je nepravilna distribucija privrženosti ovisno o spolu, pri čemu su muškarci skloniji izbjegavajućem stilu privrženosti, dok žene u većoj mjeri razvijaju anksioznu privrženost (Bartholomew i Horowitz, 1991; Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009; Kirkpatrick i Davis, 1994). Također, u prilog idu i rezultati istraživanja Del Giudice (2011) koji izvještava da žene općenito postižu više rezultate na anksioznoj privrženosti, a muškarci na izbjegavajućoj te da navedene razlike dosežu vrhunac tijekom mlađe odrasle dobi. Također, pronađene su i spolne razlike u korist žena u istraživanjima nadzora na društvenim mrežama koja navode kako su žene sklonije kontroli partnerova ponašanja *online* (Helsper i Whitty, 2010; Muise i sur., 2009). Stoga bi se u budućnosti ovi konstrukti mogli provjeriti na

ravnomjernijem uzorku kako bi se vidjelo hoće li doći do promjene u modelu zadovoljstva vezom i ranije spomenutim varijablama. Sudjelovanje samo jednog partnera predstavlja još jedno ograničenje ovog rada. Budući da romantičnu vezu sačinjavaju dvije strane, korisno bi bilo uzeti u obzir doživljaje i percepciju zadovoljstva vezom oba partnera, kao i dodatne konstrukte poput komunikacije unutar odnosa, razine povjerenja i percipirane neizvjesnosti veze. Takva bi istraživanja pridonijela razumijevanju dinamike i kvalitete odnosa iz obje perspektive i doprinijela dodatnom objašnjavanju varijance zadovoljstva vezom. Nadalje, osim varijabli spola, dobi i dužine trajanja odnosa koje su u ovom istraživanju uzete kao kontrolne varijable, naredna bi se istraživanja trebala uključiti i dodatne konstrukte poput prethodnih iskustava. Primjerice, doživjeti prevaru u prošlim romantičnim vezama ili odrastati u obitelji u kojoj je odnos narušen zbog nevjere i ljubomore, potencijalno će utjecati na pojedinačno ponašanje u trenutnom romantičnom odnosu što bi buduća istraživanja trebala uzeti u obzir.

Pretjerane ljubomorne misli i upuštanja u ponašanja poput pretraživanja stvari ili špijuniranja vlastitog partnera s vremenom će narušiti kvalitetu odnosa i zadovoljstvo s obje strane. Ovo istraživanje je potvrdilo kako su značajni negativni prediktori zadovoljstva vezom upravo kognitivna i ponašajna ljubomora. Većina ljudi teži razviti romantičan odnos u kojem će se osjećati ugodno i voljeno što ljubomora s vremenom može narušiti. Stoga, osim stručnjacima, ovaj nalaz koristan je i laicima. Prepoznavanje onoga što šteti odnosu i spremnost na rad na tome, prvi je korak k poboljšanju. Tehnike iz kognitivno-bihevioralne terapije poput analize i rekonstrukcije vlastitih emocionalnih i kognitivnih shema, učenje vještina reguliranja vlastitih emocija, poboljšanje komunikacijskih vještina te vježbanje tehnika *mindfulness* svjesnosti (Leahy i Tirch, 2008) samo su neke od metoda koje mogu pomoći u boljem interpretiranju samog događaja i nastalog osjećaja te otvorenijem dijalogu s partnerom. Korisno bi bilo longitudinalnim eksperimentalnim istraživanjem provjeriti hoće li navedene i slične tehnike doprinijeti boljem odnosu partnera kojima ljubomora narušava zadovoljstvo i kvalitetu odnosa.

Zaključak

U istraživanju je sudjelovalo ukupno $N = 387$ sudionika u rasponu dobi od 18 do 30 godina koji su u romantičnoj vezi, pri čemu je $n = 158$ (40.8%) sudionika bilo ženskog spola. Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati odnos zadovoljstva ljubavnom vezom, dimenzija izbjegavajuće i anksiozne privrženosti, dimenzija ljubomore (kognitivna, emocionalna i

ponašajna) i nadzora na društvenim mrežama među mladima u ljubavnim odnosima. Pronađena je značajna negativna povezanost anksiozne i izbjegavajuće privrženosti sa zadovoljstvom u vezi. Također je dobivena i značajna negativna povezanost zadovoljstva odnosom i dimenzija kognitivne i ponašajne ljubomore. No, budući da je očekivana korelacija između emocionalne ljubomore i zadovoljstva romantičnim odnosom bila pozitivna, druga hipoteza ovog istraživanja djelomično je potvrđena. Između interpersonalnog nadzora i sve tri dimenzije ljubomore dobivena je očekivana značajna pozitivna povezanost, dok je između nadzora i zadovoljstva dobivena očekivana značajna negativna korelacija što potvrđuje treću i četvrtu postavljenu hipotezu. Da bi se ustanovio doprinos izbjegavajuće i anksiozne dimenzije privrženosti, kognitivne, ponašajne i emocionalne ljubomore te interpersonalnog nadzora zadovoljstvu odnosom, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Utvrđeno je da se 53.3% ukupne varijance zadovoljstva romantičnim odnosom može objasniti odabranim setom prediktora, pri čemu su kao značajni prediktori potvrđeni izbjegavajuća privrženost te kognitivna i ponašajna ljubomora.

Literatura

- Acker, M. i Davis, M. H. (1992). Intimacy, passion and commitment in adult romantic relationships: A test of the triangular theory of love. *Journal of social and personal Relationships*, 9(1), 21-50.
- Ainsworth, M. D., Blehar, M., Waters, E. i Wall, S. (1978). *Patterns of attachment. A Psychological study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Andersen, P. A., Eloy, S. V., Guerrero, L. K. i Spitzberg, B. H. (1995). Romantic jealousy and relational satisfaction: A look at the impact of jealousy experience and expression. *Communication Reports*, 8(2), 77-85.

- Antheunis, M. L., Valkenburg, P. M. i Peter, J. (2010). Getting acquainted through social network sites: Testing a model of online uncertainty reduction and social attraction. *Computers in Human Behavior*, 26(1), 100-109.
- Attridge, M. (2013). Jealousy and relationship closeness: Exploring the good (reactive) and bad (suspicious) sides of romantic jealousy. *SAGE open*, 3(1).
- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Ayenew, E. (2016). The effect of adult attachment style on couples relationship satisfaction. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(2), 50-60.
- Čudina Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden Marketing.
- Barelds, D. P. i Barelds-Dijkstra, P. (2007). Relations between different types of jealousy and self and partner perceptions of relationship quality. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory and Practice*, 14(3), 176-188.
- Barnett, O. W, Martinez, T. E. i Bluestein, B. W. (1995). Jealousy and romantic attachment in maritally violent and nonviolent men. *Journal of Interpersonal Violence*, 10, 473-86.
- Baron, R. M. i Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Barrell, J. J. i Richards, A. C. (1982). Overcoming Jealousy: An Experiential Analysis of Common Factors. *Personnel and Guidance Journal*, 61(1).
- Bartholomew, K. i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.
- Baumeister, R. F. i Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497.
- Benoit, D. (2004). Infant-parent attachment: Definition, types, antecedents, measurement and outcome. *Paediatrics & child health*, 9(8), 541-545.
- Bevan, J. L. (2008). Experiencing and communicating romantic jealousy: Questioning the investment model. *Southern Communication Journal*, 73(1), 42-67.
- Blažeka Kokorić, S. i Gabrić, M. (2009). Razlike u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. *Ljetopis socijalnog rada*, 16(3), 551-572.
- Bradford, S. A., Feeney, J. A. i Campbell, L. (2002). Links between attachment orientations and dispositional and diary-based measures of disclosure in dating couples: A study of actor and partner effects. *Personal Relationships*, 9(4), 491-506.
- Blomquist, K. P. (2014). *Jealousy in close relationships among emerging adults* (Doctoral dissertation). Duke University.
- Candel, O. S. i Turliuc, M. N. (2019). Insecure attachment and relationship satisfaction: A meta-analysis of actor and partner associations. *Personality and Individual Differences*, 147, 190-199.

- Collins, N. L. i Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of personality and social psychology*, 58(4), 644.
- Dandurand, C. (2013). *Jealousy, intimacy, and couple satisfaction: A romantic attachment perspective* (Doctoral dissertation). University of Ottawa.
- Dandurand, C. i Lafontaine, M. (2014). Jealousy and couple satisfaction: A romantic attachment perspective. *Marriage and Family Review*, 50, 154-173.
- Darvell, M. J., Walsh, S. P. i White, K. M. (2011). Facebook tells me so: Applying the theory of planned behavior to understand partner-monitoring behavior on Facebook. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(12), 717-722.
- Del Giudice, M. (2011). Sex differences in romantic attachment: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(2), 193-214.
- DeWall, C. N., Lambert, N. M., Slotter, E. B., Pond Jr, R. S., Deckman, T., Finkel, E. J., ... i Fincham, F. D. (2011). So far away from one's partner, yet so close to romantic alternatives: Avoidant attachment, interest in alternatives, and infidelity. *Journal of personality and social psychology*, 101(6), 1302–1316.
- DiBello, A. M., Rodriguez, L. M., Hadden, B. W. i Neighbors, C. (2015). The green eyed monster in the bottle: Relationship contingent self-esteem, romantic jealousy, and alcohol-related problems. *Addictive behaviors*, 49, 52-58.
- Edelstein, R. S. i Shaver, P. R. (2004). Avoidant attachment: Exploration of an oxymoron. *Handbook of closeness and intimacy*, 39, 7-412.
- Elphinston, R. A., Feeney, J. A. i Noller, P. (2011). Measuring romantic jealousy: Validation of the multidimensional jealousy scale in Australian samples. *Australian journal of Psychology*, 63(4), 243-251.
- Elphinston, R. A., Feeney, J. A., Noller, P., Connor, J. P. i Fitzgerald, J. (2013). Romantic jealousy and relationship satisfaction: The costs of rumination. *Western Journal of Communication*, 77(3), 293-304.
- Elphinston, R. A. i Noller, P. (2011). Time to face it! Facebook intrusion and the implications for romantic jealousy and relationship satisfaction. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(11), 631-635.
- Field, A. P. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics: And sex and drugs and rock 'n' roll (5th ed.)*. London: Sage publications.
- Fincham, F. D., Rogge, R. i Beach, S. R. H. (2018). Relationship satisfaction. U: Vangelisti, A. L. i D. Perlman, D. (Ur.), *The Cambridge handbook of personal relationships*. Cambridge University Press.
- Fraley, R. C., Waller, N. G. i Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of personality and social psychology*, 78(2), 350.

- Fricker, J. i Moore, S. (2002). Relationship satisfaction: The role of love styles and attachment styles. *Current Research in Social Psychology*, 7(11), 182-204.
- Fox, J., Warber, K. M. i Makstaller, D. C. (2013). The role of Facebook in romantic relationship development: An exploration of Knapp's relational stage model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(6), 771-794.
- Furman, W. i Collins, W.A. (2007). Adolescent Romantic Relationships and Experiences. U: Rubin, K. H., Bukowski, W. i Laursen, B. (Ur.), *Peer interactions, relationships, and groups*. New York: Guilford Press.
- Gleeson, G. i Fitzgerald, A. (2014) Exploring the Association between Adult Attachment Styles in Romantic Relationships, *Perceptions of Parents from Childhood and Relationship Satisfaction. Health*, 6, 1643-1661.
- Guerrero, L. K. i Afifi, W. A. (1999). Toward a goal-oriented approach for understanding communicative responses to jealousy. *Western Journal of Communication*, 63(2), 216-248.
- Guerrero, L. K., Andersen, P. A. i Afifi, W. A. (2017). *Close encounters: Communication in relationships (5th ed.)*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Guerrero, L. K., i Eloy, S. V. (1992). Relational satisfaction and jealousy across marital types. *Communication Reports*, 5(1), 23-31.
- Guerrero, L. K., Trost, M. R. i Yoshimura, S. M. (2005). Romantic jealousy: Emotions and communicative responses. *Personal Relationships*, 12(2), 233-252.
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York, NY: The Guilford Press.
- Hazan, C. i Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511.
- Helsper, E. J. i Whitty, M. T. (2010). Netiquette within married couples: Agreement about acceptable online behavior and surveillance between partners. *Computers in Human Behavior*, 26(5), 916-926.
- Hendrick, S. S. (1988). A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 93-98.
- Hendrick, C. i Hendrick, S. S. (1989). Research on love: Does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 784-794.
- Hertlein, K. M. i van Dyck, L. E. (2020). Predicting engagement in electronic surveillance in romantic relationships. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 23(9), 604-610.
- Himawan, K. K. (2017). Jealousy and relationship satisfaction among Indonesian dating adults. *PsyCh journal*, 6(4), 328-329.
- Hupka, R. B. (1981). Cultural determinants of jealousy. *Alternative Lifestyles*, 4(3), 310-356.
- Jerković, V. (2005). *Privrženost i psihološka prilagodba studenata* (Diplomski rad). Sveučilište u Osijeku: Filozofski fakultet.

- Joinson, A. N. (2008). Looking at, looking up or keeping up with people? Motives and use of Facebook. *Proceedings of the SIGCHI conference on Human Factors in Computing Systems*, 1027-1036.
- Kamenov, Ž., i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1), 73-87.
- Kar, H. L. i O'Leary, K. D. (2013). Patterns of psychological aggression, dominance, and jealousy within marriage. *Journal of Family Violence*, 28(2), 109-119.
- Keelan, J. P. R., Dion, K. L. i Dion, K. K. (1994). Attachment Style and Heterosexual Relationships among Young Adults: A Short-Term Panel Study. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11(2), 201-214.
- Keizer, R. (2014). Relationship satisfaction. U: Michalos, A. C. (Ur.), *Encyclopedia of quality of life and well-being research* (5437–5443). Dordrecht: Springer Netherlands
- Kirkpatrick, L. A. i Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of personality and social psychology*, 66(3), 502.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling (3.ed.)*. New York: The Guilford Press.
- Leahy, R. L. i Tirch, D. D. (2008). Cognitive behavioral therapy for jealousy. *International journal of cognitive therapy*, 1(1), 18-32.
- Li, T. i Chan, D. K. S. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European journal of social psychology*, 42(4), 406-419.
- Madey, S. F. i Rodgers, L. (2009). The Effect of Attachment and Sternberg's Triangular Theory of Love on Relationship Satisfaction. *Individual Differences Research*, 7(2).
- Mađarić, I. (2019). *Odnos zadovoljstva ljubavnom vezom, slike vlastitog tijela i samopoimanja* (Diplomski rad). Sveučilište u Osijeku: Filozofski fakultet.
- Marazziti, D., Consoli, G., Albanese, F., Laquidara, E., Baroni, S. i Dell'Osso, M. C. (2010). Romantic attachment and subtypes/dimensions of jealousy. *Clinical practice and epidemiology in mental health*, 6, 53.
- Marshall, T. C. (2012). Facebook surveillance of former romantic partners: Associations with postbreakup recovery and personal growth. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 15(10), 521-526.
- Marshall, T. C., Bejanyan, K., Di Castro, G. i Lee, R. A. (2013). Attachment styles as predictors of Facebook-related jealousy and surveillance in romantic relationships. *Personal relationships*, 20(1), 1-22.
- Miga, E. M., Hare, A., Allen, J. P. i Manning, N. (2010). The relation of insecure attachment states of mind and romantic attachment styles to adolescent aggression in romantic relationships. *Attachment & Human Development*, 12(5), 463-481.

- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2018). Attachment theory as a framework for studying relationship dynamics and functioning. U: Vangelisti, A. L. i Perlman, D. (Ur.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (175–185). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mikulincer, M. i Shaver, P.R. (2007). *Attachment in Adulthood. Structure, Dynamics and Change*. London: The Guilford Press.
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2003). The Attachment Behavioral System in Adulthood: Activation, Psychodynamics and Interpersonal Processes. U: Zanna, M. P. (Ur.), *Advances in experimental social psychology*, 35 (53–152). Cambridge : Elsevier Academic Press.
- Muise, A., Christofides, E. i Desmarais, S. (2009). More information than you ever wanted: Does Facebook bring out the green-eyed monster of jealousy?. *CyberPsychology and behavior*, 12(4), 441-444.
- Norton, A. M., Baptist, J. i Hogan, B. (2018). Computer-Mediated communication in intimate relationships: Associations of boundary crossing, intrusion, relationship satisfaction and partner responsiveness. *Journal of marital and family therapy*, 44(1), 165-182.
- Pallant, J.F. (2011). *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using SPSS (4th ed.)*. Crows Nest, NSW: Allen & Unwin.
- Pfeiffer, S. M., i Wong, P. T. (1989). Multidimensional jealousy. *Journal of social and personal relationships*, 6(2), 181-196.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Zagreb: Naklada Slap.
- Rholes, W. S. i Simpson, J. A. (2004). Attachment Theory: Basic Concepts and Contemporary Questions. U: Rholes W. S. i Simpson J. A. (Ur.), *Adult attachment: Theory, research, and clinical implications* (3–14). Guilford Publications.
- Ručević, S. i Mihalj, I. (2013). Privrženost u adolescenciji - odnos kvalitete, stilova i dimenzija privrženosti: Usporedba djevojaka i mladića. *Psihologijske teme*, 22 (1), 69-91.
- Rydell, R. J. i Bringle, R. G. (2007). Differentiating reactive and suspicious jealousy. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 35(8), 1099-1114.
- Schaie, K. W. S. i Willis, S. L. (2001). *Psihologija odrasle osobe i starenje*. Zagreb: Naklada Slap.
- Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships. *American Journal of Family Therapy*, 31(3), 143-157.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of personality and social psychology*, 59(5), 971.
- Stackert, R. A. i Bursik, K. (2003). Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and individual differences*, 34(8), 1419-1429.
- Strinavić, G. (2019). *Privrženost i karakteristike prekinute veze kao odrednice online nadgledanja bivšeg partnera* (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.

- Theiss, J. A. i Solomon, D. H. (2006). Coupling longitudinal data and multilevel modeling to examine the antecedents and consequences of jealousy experiences in romantic relationships: A test of the relational turbulence model. *Human Communication Research*, 32(4), 469-503.
- Tokunaga, R. S. (2011). Social networking site or social surveillance site? Understanding the use of interpersonal electronic surveillance in romantic relationships. *Computers in human behavior*, 27(2), 705-713.
- Tokunaga, R. S. (2015). Interpersonal surveillance over social network sites: Applying a theory of negative relational maintenance and the investment model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 33(2), 171-190.
- Utz, S. i Beukeboom, C. J. (2011). The role of social network sites in romantic relationships: Effects on jealousy and relationship happiness. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 16(4), 511-527.
- Uysal, A. N. (2016). *Predicting relationship satisfaction: Dark triad personality traits, love attitudes, attachment dimensions* (Master's thesis). Istanbul: T.C. Doğuş University.
- Van Ouytsel, J., Van Gool, E., Walrave, M., Ponnet, K. i Peeters, E. (2016). Exploring the role of social networking sites within adolescent romantic relationships and dating experiences. *Computers in Human Behavior*, 55, 76-86.
- Vitak, J. i Ellison, N. (2018). Personal Relationships and Technology in the Digital Age. U: Vangelisti, A. L. i Perlman, D. (Ur.), *The Cambridge Handbook of Personal Relationships* (481-493). Cambridge: Cambridge University Press.
- Vollmann, M., Sprang, S. i van den Brink, F. (2019). Adult attachment and relationship satisfaction: The mediating role of gratitude toward the partner. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(11-12), 3875-3886.
- White, G. L. (1981). A model of romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, 5(4), 295-310.
- Wilson, M. i Daly, M. (1992). The man who mistook his wife for a chattel. *The adapted mind: Evolutionary psychology and the generation of culture*, 289-322.